

ASGARI ÜCRET

Aydınlık Dergisi, 19 Aralık 1999

Yıldırım Koç

23 Eylül 1921 günü, Ulusal Kurtuluş Savaşımız devam ederken, Ankara'daki Büyük Millet Meclisi, Zonguldak Kömür Havzasındaki işçilerin haklarını genişleten bir yasa çıkarttı. 151 sayılı bu yasanın 11. maddesi, maden ocaklarında çalışan işçilere ödenecek asgari ücretin, işçi, işveren ve hükümet temsilcilerinden oluşacak bir kurulca belirlenmesini öngörüyordu. Bu tarihte daha birçok ülkede asgari ücret uygulaması yoktu. Uluslararası Çalışma Örgütü de, asgari ücrete ilişkin 26 sayılı Sözleşmesini ancak 1928 yılında kabul etti.

Ülkemizde asgari ücretin ülke çapında ele alınması ancak 1936 yılında kabul edilen 3008 sayılı İş Yasası ile gerçekleşti. Bu yasa uyarınca asgari ücretin belirlenmesine ise 1950'li yıllarda başlandı. İlk başta her bölge ve sektör için ayrı ayrı belirlenen asgari ücret, daha sonraları tekleştirildi. Bugün tüm sektörlerde aylık brüt 93 milyon 600 bin liralık bir asgari ücret geçerli. Bu miktar üzerinden sosyal sigorta primi ve vergi kesiliyor. Ele geçen net para 69 milyon liranın altında kalıyor. TÜRK-İŞ tarafından yapılan hesaplamalara göre, dört kişilik bir ailenin bir aylık mutfak masrafı 118,5 milyon lira. Bu koşullarda, günümüzdeki asgari ücretin yeterli olduğunu söylemek mümkün değil.

Asgari ücret, Asgari Ücret Tespit Komisyonu tarafından belirleniyor. Bu komisyonda 15 üye var. Beş üye hükümet tarafından atanıyor. Beş üye işçilerin, beş üye de işverenlerin temsilcisi. Komisyon, oy çokluğuyla karar alıyor. Bu komisyonun çalışmaları sırasında bazı ince hesaplar yapılıyor. Örneğin, 1999 yılının ilk yarısında asgari ücret 78 milyon 75 bin liraydı. Sondaki 75 bin lira, ince ve bilimsel hesapların yapıldığı izlenimini veriyor. Asgari ücret gerçekten bilimsel yöntemlerle mi hesaplanıyor? Kesinlikle hayır. Asgari ücret, ülkedeki işsizliğin boyutları, hükümetlerin politikaları, sendikaların gücü, sendikaların bu konuya verdiği önem gibi etmenlere bağlı olarak belirleniyor. Ardından belirli hesaplamalarla arzulanan rakama ulaşıyor.

Çeşitli ülkelerdeki asgari ücretler arasında büyük farklar söz konusu. OECD tarafından 1998 yılında yayımlanan bir rapora göre, 1997 yılı sonunda en yüksek asgari ücret Lüksemburg'da. Bu ülkede asgari saat ücreti 7,23 Dolar. Bu ülkeyi, 6,77 Dolarlık saat ücretiyle Belçika, 6,58 Dolarla Fransa, 6,42 Dolarla Hollanda ve 5,15 Dolarla ABD izliyor. Japonya'da ise asgari saat ücreti 4,88 Dolar. Türkiye'de 1997 yılı sonunda asgari saat ücreti 0,72 Dolar olarak gözüküyor. Komşumuz Yunanistan'da bu rakam 2,74 Dolar. Portekiz 1,78 Dolar ve Kore de 1,05 Dolar ile Türkiye'nin üzerinde.

İşsizlik artınca, insanlar daha düşük ücretlerle çalışmayı kabulleniyor. Günümüzde çok sayıda insanımız, asgari ücretin altında bir ücret alıyor. İşsizlik artınca, işverenlerimizin bir kesimi de asgari ücretin kaldırılmasını istemeye başlıyor. Bu konu ilk kez 1986 yılında hükümet politikasına girdi. 1986 Yılı Programında, daha fazla istihdam yaratılması amacıyla belli alt sektörlerde asgari ücretin kaldırılması çalışmalarının yapılacağından söz ediliyordu. Gösterilen tepki sonucunda, bu girişimden vazgeçilmişti. Ancak kaçak işçilik arttıkça, asgari ücretin uygulanma imkanı da ortadan kalkmakta.

Asgari ücret, SSK primleri açısından da önemli. Birçok işveren, işçisinin gerçek ücreti üzerinden değil, asgari ücret üzerinden prim yatırıyor. SSK verilerine göre, sigortalıların yüzde 33'ü asgari ücret üzerinden prim ödüyor. Bu da, vergi ve sosyal sigorta prim gelirlerini olumsuz etkiliyor.

Asgari ücrete ilişkin önemli diğer bir konu, vergi kesintisi. Parlamento, gelir vergisi alınmayan gelir tutarını asgari ücret miktarına kadar artırma konusunda Bakanlar Kurulu'na yıllar önce yetki verdi. Ancak Bakanlar Kurulu bu yetkiyi yıllardır kullanmadı. Ayrıca, ülkemizde giderek yaygınlaşan eve-iş-verme sistemi içinde çalışanlar da asgari ücret uygulamasının dışında tutuluyor. Halbuki, Türkiye tarafından onaylanmış bulunan 26 sayılı ILO Sözleşmesine göre, bu kesimlerin de asgari ücret kapsamına alınması gerekli.

Sendikalar, bağıtladıkları toplu iş sözleşmelerine, işyerindeki taban ücreti asgari ücretin üstüne çıkaran hükümler de koymaktadır. Böylece işe yeni giren ve toplu sözleşmenin ilk dilim ücret zamlarından yararlanamayan işçilerin zararı azaltılmakta, işverenlerin toplu sözleşme imzalandıktan sonra işçi çıkararak yerine asgari ücretle işçi alma eğilimi zayıflatılmaktadır.

İşçilerin ve özellikle sendikalı işçilerin ortalama ücreti ile asgari ücret arasındaki farkın fazla açılması, işverenlerin sendikasızlaştırma eğilimini güçlendirmektedir. Bu nedenle, sendikalı işçiler asgari ücretin üstünde bir ücret alsalar bile, asgari ücretin yüksek belirlenmesinde sendikalı işçiler ve sendikalar açısından büyük yarar söz konusudur. Ancak sendikaların bu konuda yeterince duyarlı davrandığını söylemek olanaklı değildir.